

talem absolutionem sive per contritionem perfectam: semper tamen, ut status gratiae infirmo tamquam effectus sacramenti secundarius restitui *possit*, requiri absoluta necessitate, ut re ipsa saltem verus actus attritionis praecesserit.

Verum practice dici debet, aegrotum, qui in statu peccati versetur et confiteri possit, confiteri peccata sua antea omnino debere; quia haec confitendi obligatio, si unquam, in mortis periculo *per se* urget ex divino praecepto: aegrotum, qui confiteri non possit, absolvendum sive absolute sive conditionate antea esse.

579 Ad IV. 1. Legenti fortasse mirum videbitur, cur graviolem culpam ejus esse statuamus, qui omiserit hoc sacramentum administrare aegrotum vel administrandum curare, quam ipsius aegroti, qui voluntarie omittat recipere. Quodsi eos respicimus, qui solo *communis* caritatis praecepto erga aegrotum tenentur, recte gravior culpa *negatur*, imo levior est ceteris paribus eorum culpa, nisi forte aegrotus, ut ungatur, petiit.

At si ad eos advertimus, qui titulo *officii* vel specialis pietatis (ut domestici proximeque cognati) curam aegroti habent: longe alia ratio est. Illi enim non expressam solum infirmi voluntatem respicere debent, sed etiam ejus voluntatem interpretativam, etsi formalis voluntas contraria *videatur*; imo ut tantum spirituale bonum atque fortasse tantopere necessarium libenter admittat ipse aegrotus, eum impellere atque movere debent. Nam grave nocumentum, vel privationem magni boni, qua ego me sine gravi peccato afficere possim, alter, cujus munus sit, illud providere, mihi negligentia sua inferre sine gravi peccato nequit. Quare:

1) parochus graviter peccat, qui aegrotum petenti sacram unctionem non confert, etsi aegrotus in tanta necessitate non est: jus enim habet recipiendae unctionis;

2) etiam graviter peccat, si prudentem diligentiam non adhibet, ut aegroti, qui sui incurii sint, tempestive admoneantur et adjuventur hoc sacramento;

3) domestici, maxime parentes, filii, conjuges graviter peccare possunt, eo quod nolunt aegrotum, qui sibi illudit, ad mortis periculum sive per se ipsos sive per parochum vel medicum attentum reddere.

2. Quae S. Congregatio Conc. compluries statuit de obligatione parochi circa visitationem infirmorum, vide infra *de sacramento ordinis* c. III. art. II. § 2 n. 647.

580 Appendix. Graviter igitur peccatur praecipue ab eo:

1. qui ex incuria circa materiam vel formam sacramentum reddit dubium;
2. qui geminas unctiones in geminis sensibus sine necessitate omittit;
3. qui postquam oleum recenter benedictum habere potuit, vetere adhuc utitur;
4. qui preces in Rituali praescriptas notabiliter omittit extra casum necessitatis;
5. qui sine urgente necessitate sine ulla sacra veste unctionem administrat;
6. qui, quum curam aegroti debeat, non providet, ne sine extrema unctione decedat;
7. qui sciens in statu peccati extremam unctionem suscipit.

Tractatus VII. Sacramentum Ordinis.

Cf. S. Alph. l. 6 n. 734—830, S. Thom. Suppl. q. 34—40, Ben. XIV. *de syn. dioec.* l. 8 cap. 9—11 et l. 12 cap. 3 et 4, Craisson *Manuale juris* can. n. 1666—2053.

Sacramenta illa, de quibus hucusque egimus, singulorum hominum ⁵⁸¹ sive fidelium necessitatem atque utilitatem respiciunt: priora tria utilitatem atque perfectionem per se intentam, posteriora duo, poenitentia et extrema unctio, per accidens tantum (vid. ad necessitatem ex peccato ortam referuntur). Quapropter haec a B. Maria Virg. suscepta non sunt, utpote omni peccato carente, tria priora vero: baptismum, confirmationem, Eucharistiam B. Virgo sine dubio suscepit.

Sacramenta, quae restant, ordo et matrimonium, necessitatem communitatis seu generis humani ut talis respiciunt, non tantopere singulorum necessitatem: ordo communitatem spiritualem et supernaturalem, matrimonium societatem conjugalem.

De his jam agendum est: atque breviter quidem de ordine, fusius de matrimonio, quippe quod multis legibus ecclesiasticis circumdatum sit, quo melius ejus sanctitati provideatur.

Caput I.

De Ordinis rationibus internis.

§ 1.

De natura Ordinis, eaque sacramentali.

I. Ordinis sacramentum in Ecclesia vere existere, de fide cath. definita est. Inter alia v. Trid. sess. 23 can. 3: „Si quis dixerit, ordinem sive sacram ordinationem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino institutum, . . . A. S.“

II. Etsi non omnes, tamen *aliquos* ordines rationem sacramenti habere, ita ut sacramentum ordinis potius genericam quandam rationem, quam infimas species vel partes exprimat, certa catholica doctrina est. Id enim certissime colligitur ex variis canonibus Trid. Concilii.

III. Ordines quatuor, qui dicuntur minores, sc. ostiarius, lectoratus, exorcistatus, acolythatus, sacramenti rationem non habent, quum sint ecclesiasticae institutionis¹. Quae sententia hodie communis est, contra non paucos antiquiores scriptores, qui omnibus ordinibus etiam minoribus sacramentalem characterem vindicare studuerunt. Cf. Voit vol. II. n. 995.

¹ Ante ordines minores „*tonsura*“ confertur, quae certo ecclesiasticae institutionis est atque initiatio quaedam ad *statum clericalem*, quo juridica distinctio fit a laicis.

⁵⁸² **Uberior explicatio.** 1. Ex ordinibus majoribus subdiaconatus etiam a sacramenti ratione videtur excludi debere, quum 1) neque in S. Scriptura aut traditione divinae institutionis probationes contineantur, 2) neque in materia et forma quidquam occurrat, quod gratiae sanctificantis collationem clare innuat. Insuper apud orientales pro sacro ordine non habetur.

2. Certum autem est omnino, tum diaconatum, tum presbyteratum, tum episcopatum rationem sacramenti habere: neque hac in re ulla est apud catholicos controversia. Nam id quod in utramque partem theologi disputant, hoc solum est, utrum episcopatus characterem a sacerdotali plene distinctum conferat atque sacramentum a presbyteratu plene distinctum constituat, an *extensio* quaedam sacerdotalis characteris et sacramenti sit. Saltem potestatis extensionem, et alterum sanctificantis gratiae augmentum in episcopali ordinatione conferri, extra omne dubium et controversiam est.

⁵⁸³ 3. Divina institutio horum trium ordinum est fide definita certa. Sess. 23 can. 6 Concilium Trid. dicit: „Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, presbyteris, et ministris, a. s.“: quibus verbis post Episcopos et presbyteros evidenter comprehenduntur saltem diaconi, seu ministri primi gradus.

Consonat ritus, qui in eorum ordinatione observatur. Nam idem Concil. ib. can. 4 de ordinatione generatim loquens ait: „Si quis dixerit, per sacram ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere: ‚Accipe Spiritum Sanctum etc.‘ a. s.“ Porro in ordinatione sive Episcopi, sive presbyteri, sive diaconi, non vero in reliquorum ordinatione occurrunt verba: „Accipe Spiritum Sanctum“. Inde consequens est, ut in illorum ordinatione Spiritus Sanctus vi ipsius ritus detur atque verae rationis sacramentum fiat.

4. Effectus igitur ordinis cum omnibus sacramentis communis est, ut Spiritus Sanctus detur ad propriam sanctificationem, seu quum hic agatur de sacramento vivorum, ad augendam gratiam sanctificantem: peculiaris effectus, ut praeter characteris impressionem peculiaris auxilii jus quoddam acquiratur, quo ordinatus rite et sancte munera sua obire atque graves suas obligationes implere queat.

§ 2.

De diversorum Ordinum effectibus.

⁵⁸⁴ I. Ordinis definitionem si ex effectu potissimum petas, hanc merito cum S. Thoma *Supplem.* q. 34 art. 2 tradere licet: „Signaculum quoddam Ecclesiae, quo spiritualis potestas ordinato tribuitur.“ Quae definitio tum iis ordinibus, qui sacramentum non sunt, tum iis, qui sacramentum sunt, suo modo convenit, eo tamen discrimine, quod, qui sacramentum sunt, *ex se* gratiae sanctificantis augmentum atque actualis gratiae auxilia ad munia ecclesiastica digne obeunda ordinato conciliant, qui vero sacramentum non sunt, similem effectum non ex opere operato, sed tantum ex impetratione Ecclesiae atque ex piis actibus ipsius ordinandi producent.

II. In minoribus ordinibus munia quaedam ecclesiastica deputantur, quae antiquitus quidem clericis reservabantur, ex hodierno tamen usu pleraque etiam a laicis licite exercentur, videlicet:

1. *Ostiaratu* committitur officium templorum fores aperiendi et claudendi, ad officia divina datis signis christianam plebem convocandi, arcendi indignos.

2. *Lectoratu* committitur officium, ex libris sacris Veteris et Novi Testamenti assignatas lectiones publice in ecclesia legendi, atque prima fidei rudimenta rudibus explicandi.

3. *Exorcistatu* traditur potestas super energumenos manus imponendi, atque exorcismos ab Ecclesia approbatos super eos legendi daemonesque expellendi. — Attamen hodie hanc potestatem publico nomine exercendi facultas solis presbyteris, consulto quoad publicum exorcismum Episcopo, conceditur.

4. *Acolythatu* committitur officium ad Ss. Missae sacrificium luminaria deferendi, atque vinum et aquam pro sacrificio ministrandi. Acolythi igitur, quum jam propius ad altare atque Missae sacrificium accedant, ad quod potissimum ordines referuntur, supremi sunt inter initiatos minoribus ordinibus.

III. Ordines majores sive sacri sic distinguuntur:

585

5. *Subdiaconatu* committitur potestas post diaconum assistendi presbytero in sacrificio Missae et solemniter cantandi epistolam. — Officia vero subdiaconi pleniore sensu haec sunt: in sacrificio Missae aquam ad offeritorium vino affundere, diacono ministrare, calicem et patenam ad Missae sacrificium diacono offerre, solemniter epistolam cantare, in aliis etiam liturgicis functionibus diacono et post eum presbytero ministrare et assistere, pallas altaris et corporalia abluere.

6. *Diaconatu* potestas confertur in Ss. Missae sacrificio aliisque sacris functionibus sacerdoti immediate ministrandi et solemniter cantandi evangelium; plenius: Potestas *ministrandi* intelligitur etiam de facultate S. Eucharistiam ministrandi et solemniter baptizandi, modo id fiat ex necessitate et commissione sacerdotis. — Potestas cantandi evangelium annexam habet facultatem *praedicandi* ex commissione Episcopi.

7. *Presbyteratu* confertur potestas in Corpus Christi verum et in corpus Christi mysticum, i. e. potestas Missam celebrandi et S. Eucharistiam consecrandi, et potestas sacramenta alia fidelibus conferendi (exceptis iis, quae episcopalem characterem requirunt). Quibus natura sua annectitur potestas benedicendi, populum instruendi doctrina christiana et concione, quamquam *sub* Episcopo.

8. *Episcopatus* autem est sacerdotii complementum et apex, quo potestas in Corpus Christi verum et corpus Christi mysticum completur.

NB. Quae autem de potestate in corpus Christi mysticum, seu fideles dicta sunt, intelliguntur de potestate *sacramentali*, non de potestate *jurisdictionis*: haec enim non ordinatione, sed institutione seu *officii collatione* confertur.

§ 3.

De materia et forma singulorum Ordinum.

A. Praenotanda:

586 1. Quamquam, ut dictum est supra, ordines minores sacramenta non esse, moraliter certum est, subdiaconatum non esse, valde probabile: tamen in omnibus ordinibus de materia et forma loquimur, siquidem singuli ordines *simili* modo conferuntur. Id unum adverti debet, materiam et formam in minoribus ordinibus non sumi pro *sacramentali* materia et forma ex sese gratiae efficaci, sed de *ecclesiastico* ritu per analogiam sacramenti instituto.

2. Unde sequitur: 1) horum ordinum materia et forma multo minus theologorum disputationi subesse potest, sed eam prorsus esse materiam et formam fateamur oportet, quam Ecclesia in Pontificali ex praescripto assignat, sive convenit cum ritu priore aetate usitato, sive non: sicut enim instituere potest illos ordines, ita eorum validam collationem determinare et immutare.

2) Valor horum ordinum dijudicandus est secundum regulam consuetam earum rerum, quae ab Ecclesiae potestate pendent, vid.: si secundum *probabilem* interpretationem ecclesiastici praescripti omnia essentialia observata sunt, ordinatio non probabiliter tantum, sed *certo* valida est. Nam a) communis regula est, non plus requiri ad actus valorem, qui ab humana potestate pendeat, quam quod *certo* demonstretur requiri, seu id certo excludi a necessariis valoris conditionibus, quod probabiliter non requiritur; b) si quae vere probabilis praescripti interpretatio falsa forsitan sit, Ecclesia, quod ab ipsius potestate pendet, supplere omnino consuevit.

3) S. Pontifex, si vult, pro suprema sua potestate omnes defectus etiam essentialia in horum ordinum collatione forsitan exortos, sola voluntate exterius significata emendare potest, i. e. hac sua voluntate eos, quos vult, efficere potest clericos ordinum minorum. Nam omnis haec ordinatio seu consecratio consistit essentialiter in assumptione ad certum gradum ecclesiastici servitii et cultus divini, vel in deputatione ad tale servitium a legitima auctoritate facta; modus et forma, qua id fiat, *supremo* Ecclesiae Superiori praescripta est nulla, reliquis ordinantibus utique ad valorem ea praescripta est, quam supremus Superior observari voluerit.

Neque potest hac in re ullum discrimen ostendi inter ordinationem (seu consecrationem) hominis, ut fiat clericus, et inter consecrationem vasorum, altarium etc., ut fiant sacra. Quae sola S. Pontificis voluntate consecrari posse, extra omnem dubitationem est; re ipsa in casu difficili S. Pontifex ejusmodi res exsecratas sola sua voluntate declarata consecratas reddidit. (Cf. Gardellini collect. deer. S. C. R. ed. 3 n. 5053, ubi S. Pontifex defectum in consecrandis altaribus *sanavit*; simile quid habes Decr. auth. S. C. I. n. 389, ubi Pius IX. sanavit benedictiones coronarum etc.)

3. Aliud omnino est de ordinibus illis, qui sacramenti rationem habent. Quare in iis — etiam in subdiaconatu, quippe quem sacramenti rationem habere, graves auctores defendant — id omne observari plane debet, quod probabiliter tantum, etiam ex ratione non adeo gravi, ad valorem sacramenti pertinere putatur, ne scilicet sacramentum nullitatis periculo subiciatur. Ceterum pro praxi hoc discrimen non leve notari debet, vid. pro valore episcopatus requiri quidem omnino presbyteratum valide collatum,

ad *valorem* vero presbyteratus nullum ex inferioribus ordinibus, ne diaconatum quidem, esse necessarium.

Quibus praenotatis haec pauca observa:

587

B. Materia et forma ordinum minorum:

I. Ostiariatus confertur *traditione clavium ecclesiae*, quas successive manu dextera singuli tangunt, Pontifice *dicente*: „Sic agite, quasi reddituri Deo rationem pro iis rebus, quae his clavibus recluduntur.“

II. Lectoratus confertur *traditione libri lectionum*, quem Pontifex omnibus tradit manu dextera tangendum, sub *verbis*: „Accipite, et estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter et utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum iis, qui verbum Dei bene administraverunt ab initio.“

III. Exorcistatus confertur *traditione libri exorcismorum* (cujus loco tradi potest Pontificale vel Missale), quem manu dextera singuli tangunt, Pontifice *dicente*: „Accipite et commendate memoriae, et habete potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos.“

IV. Acolythatus confertur duplici traditione 1) *candelabri cum candela extincta*, quod successive manu dextera singuli tangunt, Pontifice *dicente*: „Accipite ceroferarium cum cereo, et sciatis vos ad accendenda ecclesiae luminaria mancipari, in nomine Domini. Amen“; 2) *urceoli vacui*, quem similiter tangere debent, Pontifice *dicente* communiter omnibus: „Accipite urceolum ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi, in nomine Domini.“ R. „Amen.“

C. Materia et forma ordinum sacrorum:

588

I. Subdiaconatus, ut certo valide conferatur, duplici ritu partiali cum sua materia et forma perficitur:

1) Pontifex accipit et tradit omnibus *calicem vacuum cum patena vacua* superposita, quem successive manu dextera singuli tangunt, Pontifice *dicente*: „Videte, cujus ministerium vobis traditur; ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis.“

2) Pontifex accipit et tradit omnibus *librum epistolarum* (vel Missale), manu dextera ipsum simul tangentibus, *dicens*: „Accipite librum epistolarum, et habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis: in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.“ R. „Amen.“

II. Diaconatus quamquam in Ecclesia orientali sola manus impositione cum oratione confertur, in Ecclesia latina tamen, ut certo de valore constet, iterum duplex partialis ritus observari debet:

Prima partialis materia est *impositio manus* Pontificis, forma verba concomitantia: vid. Pontifex solus manum dexteram extendens ponit super caput cuilibet ordinando, et nullus alius . . ., *dicens* *singulis*: „Accipe Spiritum Sanctum ad robur et ad resistendum diabolo et tentationibus ejus: in nomine Domini.“

Quibus subsequitur oratio, qua Pontifex manu dextera extensa, dona Spiritus Sancti in eos deprecatur.

Secunda partialis materia et forma est traditio libri evangeliorum sub certis verbis; sc. Pontifex accipit et tradit omnibus librum evangeliorum, quem manu dextera tangunt, *dicens*: „Accipite potestatem legendi evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis: in nomine Domini.“ R. „Amen.“

539 III. Presbyteratus in orientali Ecclesia similiter sola manuum impositione confertur cum certis verbis et orationibus. In Ecclesia vero latina, ne dubium ullum circa valorem existat, *triplex ritus* cum sua materia et forma observandus est.

1) *Impositio manuum* Episcopi in singulorum caput (subsequitur similiter impositio manuum aliquorum presbyterorum, qui adsint), quam Episcopus cum presbyteris quodammodo continuat *extensione manūs* dexterae versus ordinandos, dum adhortatur ad orandum „Oremus, fratres charissimi etc.“, et demissa manu, exorat gratiam Spiritus Sancti.

2) *Traditio sacr. vasorum cum pane et vino* sub verbis mox citandis; nimirum „Pontifex tradit cuilibet successive calicem cum vino et aqua, et patenam superpositam cum hostia, et ipsi illam accipiunt inter indices et medios digitos, et cuppam calicis et patenam simul tangunt, Pontifice singulis *dicente*: „Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo Missasque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis: in nomine Domini.“ R. „Amen.“

3) *Impositio manuum* Episcopi sub finem Missae cum *verbis*: Accipe Spiritum Sanctum. Scil. Pontifex „imponit ambas manus super capita singulorum coram eo genuflectentium, *dicens* cuilibet: „Accipe Spiritum Sanctum: quorum remiseris peccata, remittuntur eis; et quorum retinueris, retenta sunt“.

IV. Episcopalis consecratio essentialiter perfici videtur illa actione, quae secundum Pontificale Rom. post litanias recitata incipit a *manuum impositione* et *impositione libri evangeliorum* super cervices ordinandi, atque completur per *verba* „Accipe Spiritum Sanctum“ cum sequentibus precibus, quas per modum praefationis Consecrator effundit, ungendo caput consecrandi continuat et postea prosequendo finit: quae preces saltem quoad sensum substantialem ad formae essentiam propterea pertinere dicendae sunt, quia ita tantum praecedentia verba: „Accipe Spiritum Sanctum“ ad verum sensum *episcopalis consecrationis* determinantur atque contrahuntur.

Ceterum paulo plura addenda sunt circa presbyteratum.

590 **Uerior expositio.** Ad III. igitur nota. 1. Valde probabile est, sola prima manuum impositione (cum subsequenti extensione) et orationibus illis, sc. admonitione illa „Oremus“ cum precibus „Exaudi etc.“ totam ordinationem presbyterialem essentialiter esse peractam: v. Ben. XIV. *de syn. dioec.* l. 8. c. 10.

NB. Id tamen non approbo, *impositionem manuum* sub silentio faciendam ad essentiam certo non pertinere, eo quod fiat sine forma. Nam si quae impositio manuum ad quamlibet consecrationem requiritur, videtur

potius *haec impositio*, quam subsequens *extensio* necessaria esse: rectius autem hanc extensionem ab impositione non distingues, sed pro impositione signo externo continuata habebis cum Ben. XIV. *de syn. dioec.* l. 8 cap. 10 n. 4. — Pro forma autem longe probabilius habeo orationem „Exaudi“ cum sequenti „praefatione“, quam praeviam illam exhortationem „Oremus“. Et quamquam S. R. C. 18. Febr. 1843 *in Avenion.* (v. Acta S. Sedis vol. 3 pag. 648 not.) respondit, *extensionem* manūs faciendam esse juxta Pontificale R. inter solam illam orationem „Oremus dilectissimi“, non inter orationem „Exaudi etc.“: id solummodo probat, non requiri immediatam sive physicam coëxistentiam materiae et formae, sed sufficere continuationem totius ritūs¹.

2. Probabile etiam est, hanc manūs impositionem ut materiam compleri postea per formam „Accipe potestatem sacrificium offerendi etc.“ ad *partialem ordinationem*, qua detur potestas *consecrandi*. Ita Lugo et alii: quorum sententia melius explicat decretum Eug. IV. ad Armenos; et insuper melius explicat aptam sacerdotii *formam*, quam si pro forma sumas solam primam oratiunculam.

3. Secundum hanc Lugonis sententiam traditio calicis et patenae solummodo eatenus requiritur, quatenus signo aliquo externo resumatur materia antea posita, i. e. manuum extensio, et visibiliter jungatur cum *forma sacramenti*, ita ut traditio instrumentorum recte vocari possit materia *accidentalis*. Quamquam alii hanc ipsam instrumentorum traditionem et tactum pro *essentia* habent. Quidquid igitur est, majoris securitatis causa deesse nullo modo debet, quatenus a Pontificali praescribitur.

4. Qui autem sive per solam instrumentorum traditionem, sive per eam traditionem ut conjunctam cum priore manuum impositione partialem sacerdotis consecrationem perfici putant, necessario addunt pro altera partiali consecratione illam ultimam manuum impositionem in fine Missae cum verbis: „Accipe Spiritum Sanctum etc.“

5. Practice igitur plus minusve dubia est ordinatio presbyteri: 591

a) si omisa sit illa prima manuum impositio vel extensio, imo tunc valor plane improbabilis est;

b) si substantialiter vitata sit vel oratio „Oremus dilectissimi“, vel oratio subsequens „Exaudi“ cum „praefatione“, quae post unctionem ma-

¹ Ex hoc ipso igitur responso id omnino consequi videtur, non esse necessariam simultaneam materiae et formae coëxistentiam in ordinatione, idque ne quoad aliquam quidem materiae et formae partem. — Nam equidem vix intelligo, quomodo allocutio illa „Oremus etc.“ pro forma sacramentali statui possit. — Accipe etiam responsum S. R. C. *in Syriensi* 14. Junii 1873 Gardell. n. 5557 „S. Congregatio . . . non in dubium vocare intendit valorem sacrae ordinationis, eo quod in illa Episcopus ordinans manus extensas non tenuerit etiam per intervallum, quod inter primam et secundam manuum impositionem intercedit.“ (Sc. prima et secunda impositio vocatur illa impositio et subsequens extensio.) — Imo ex decreto S. Officii d. 16. Sept. 1877 certo sequitur, physicam coëxistentiam formae cum materia in ordinatione non requiri; ita enim PP. judicarunt: „Dubium a te propositum de valore ordinationum collatarum quibusdam sacerdotibus ab Episcopo istius dioecesis, manibus haud amplius super eorum caput extensis, dum orationem pronuntiat, „Oremus . . .“ prout in Rituali R^o praescribitur, ad examen revocatum est ab Em^{is} Patribus una mecum Inquisitoribus Gen., qui quoad ordinationes jam praedicto modo peractas decreverunt „Acquiescendum esse“. Ita Linzer Quartalschr. anni 1886 pag. 643.

num tandem protrahitur, vel verba postea proferenda: „Accipe potestatem etc.“;

c) si in porrectione instrumentorum verum vinum aut verus panis triticeus porrectus non sit;

d) si ordinandus neque calicis cuppam, neque patenam immediate manu sua tetigerit: nam si alterutrum tetigit, vix non certa est ordinatio;

e) si ultima manuum impositio aut ejus verba omissa, resp. essentialiter corrupta sint.

NB. Auctores antiquiores nonnulli in dubium vocant ordinationem, si *hostia* patenae superposita immediate tacta non sit ab ordinando: verum sine ratione. Nam 1) S. Alph. ordinationem valere, dicit moraliter certum esse; 2) *practica* certitudo eruitur ex mox dicendis de tactu patenae vel calicis; 3) extra omnem dubitationem est, tactum instrumentorum, qui *certo* non est divinae institutionis, non alium nec ulteriorem requiri, quam quatenus ab Ecclesia praescribitur (imo solummodo eum, qui ab Ecclesia certo praescribitur): at ut legenti Pontificale patet, Ecclesia *praescribit* solum tactum cuppae calicis et patenae, non immediatum tactum hostiae, dicens: „tradit calicem cum vino et patenam superpositam cum hostia, et ipsi (ordinandi) illam accipiunt inter indices et medios digitos etc.“ Quibus verbis manifeste assignatur non hostiae, sed patenae contactus: nam a) vox „illam“ obvio sensu grammaticali ad patenam refertur; b) modus dicendi in Pontificali analogus, quo pronomen refertur ad verbum non proximum, sed remotum, occurrit in ordinatione subdiaconi „calicem vacuum cum patena superposita, quem tangunt...“; c) in forma ordinationis presbyteralis impossibile est, vocem „illam“ ad aliud referri, nisi ad patenam, siquidem patena utique inter indices et medios digitos accipi potest, hostia minime, quae summum solis digitis indicibus potest tangi; d) ut ex responso S. C. R. patet, haec S. C. judicavit, rigorose sufficere tactum aut calicis, aut patenae: quare multo magis sufficit, tetigisse calicem et patenam, non vero hostiam.

Igitur, ut modo dixi, in collectione auth. decret. S. C. R. Gardellini n. 2143 in una *Galliarum* 3. Dec. 1661 ad scrupulum Fr. Ephrem, nempe se non tetigisse tactu physico calicem in sua ordinatione ad presbyteratum, respondit: „Posse continuare celebrationem SS. Sacrificii absque ullo scrupulo ac tutâ prorsus conscientiâ.“

Quod responsam videtur ostendere, 1) Romae ritum illum non consideratum esse ut ex Christi institutione essentialem, sed solum ut ex Ecclesiae praecepto fortasse valoris causa necessarium: alias enim non S. C. R. responsum dedisset, utpote quae solas illas res dijudicet, quae ex *Ecclesiae* praescripto necessariae sunt in sacris functionibus; 2) tactum immediatum alterutrius sacri vasis esse ad valorem sufficientem, i. e. sive solius patenae — quod formaliter edicitur —, sive solius calicis — quod concludere prorsus licet: melius enim per tactum calicis ordinandus dici potest accepisse calicem cum omnibus, quae calice continentur et ei superposita sunt, quam per tactum solius patenae dicitur accepisse etiam calicem cum vino cum ea cohaerentem.

Nihilominus S. C. C. de eadem re consulta d. 28. Maji 1796 in una *Santandriensi* contrarium responsum dedit pro conditionata ordinationis repetitione.

6. Praeter ritus sive certo sive dubie essentielles alii sunt, qui ad valorem quidem non pertinent, sed *sub gravi* omnino observari debent, imo quorum aliqui, si omissi sint, debeant suppleri. — Inter quos numerant a) unctionem manuum, b) traditionem vestimentorum, c) recitationem canonis cum Episcopo; verum rigorosius id extendas ad omissionem consecrationis in canone: cf. S. Alph. l. 6. n. 759; Sanchez *consil. mor.* l. 7 c. 1 dub. 13; Laeroix l. 6 p. 2 n. 2322; Gobat tr. 8 n. 132; imo etiam de *supplenda* canonis recitatione non videtur constare.

Caput II.

De Ordinis rationibus extrinsecis.

§ 1.

De ministro Ordinis quoad ordinationis valorem.

I. De fide definita est, potestatem ordinandi non esse presbyteris cum Episcopis communem, ex can. 7 sess. 24 Conc. Trid.

II. Certum est, ordinationem presbyteri a solo Episcopo fieri valide posse.

III. Dubium non est, S. Pontificem presbytero potestatem minores ordines conferendi committere posse.

IV. Idem probabiliter de conferendo subdiaconatu valet; imo etiam de diaconatu quidam dubitant, an hoc asseri debeat.

Explicatio. Nota ad II. Ex constanti Ecclesiae praxi et Patrum testimonio semper rejectae fuerunt ordinationes a simplici presbytero factae. Imo notum est, unam ex rationibus firmissimis, cur sectis Novatorum saeculi decimi sexti presbyteros et sacramentorum ministros deesse, catholici palam semper edixerint, fuisse, quod nullos haberent *Episcopos*, qui valide ordinare presbyteros possent.

Ad III. Antiqua praxis a Tridentino, etsi ad legitimos limites red-⁵⁹³ acta, tamen confirmata est, secundum quam abbatibus aliisque exemptis praelatis Episcopo inferioribus liceat suis subditis regularibus tonsuram et ordines minores conferre: v. sess. 23 *de ref.* cap. 10. — Idque, si teneas, minores ordines ecclesiastici instituti esse, non mireris: nam quod ecclesiastici instituti est, Summus Pontifex, cui vult, committere potest. Licet igitur solis „praelatis“ de facto id commiserit: tamen dubitari nequit, quin aliis etiam presbyteris — qui tandem eundem sacramentalem characterem habent — id committere possit, imo etiam iis, qui presbyteri nondum sint.

Ad IV. Eadem *saltem* probabilitate, qua dicitur, subdiaconatum sacramentum non esse, sed ordinem institutionis ecclesiasticae, dici debet, Summum Pontificem facultatem subdiaconatus conferendi communicare posse presbyteris. — Imo etsi sacramentum sit, nondum illico sequitur, hanc facultatis communicationem fieri non posse: nam quod ex sese facultati presbyteri desit, aliquando per Romanum Pontificem ut supremum Ecclesiae principem, suppleri posse, constat ex confirmatione delegatione Apostolica per presbyterum conferenda. Cf. hoc vol. n. 96 sqq.

Quare consulenda est traditio et praxis Ecclesiae. Quae certos nos facit, facultatem presbytero transferri posse *relate ad subdiaconatum*. (Cf. jam ex antiquo tempore epistolam I. Gelasii I., qua monet presbyteros, ipsis nulla ratione concedi, ut subdiaconum vel acolythum ordinent *sine concessione Summi Pontificis*.) Posterioris aetatis exempla plura adsunt.

Dubium relinquitur *relate ad diaconatum*. Si verum est, quod refertur, in ipsa Urbe anno 1662 Abbatem Cisterciensem ordinasse suos subditos in subdiaconos et diaconos, Alexandro VII. non contradicente, itemque subsequenti anno Gandavi: dubium videtur satis sublatum esse. Verum quum non satis constet, authenticam esse hanc relationem, quaestio sub lite posita manet. Cf. J. Wex „*Ariadne Carolino-canonica*“ Aug. Vindel. 1708 part. V. tract. 3 contro. 2.